

İLÂÇ FİYATLARI SERBEST BIRAKILMAMALIDIR.

Değerli Meslektaşlarım,

Eczacılık Günümüzün daima meslekî, demokratik ve çağdaş görüş açılımları sağlayacak bir fikir platformu olması gerektiği düşüncesinden hareketle, bu yıl ilk kez gündeme getirilen, böyle bir platforma başlangıç teşkil eden, 14 Mayıs 1986 kutlama programının, bundan böyle daha iyi biçimlerle bölgemizde gelenekselleşmesi dileği ile hepinizin 14 Mayıs Eczacılık Gününü kutlarım

Toplumsal hayatımızın her alanında olduğu gibi sağlık hizmetlerinde de sorunlar her geçen gün biraz daha karmaşıklaşmakta ve çözümler geciktikçe içinden çıkılmaz hale gelmektedir. Biriken sorunların büyük sıkıntısını ise özellikle son yıllarda hayat pahalılığının cenderesinde olan emekçi halk çekmektedir.

Genel sağlık hizmetleri içerisinde tedavi aracı olarak gerek kamu harcamaları, gerekse tüketici açısından en büyük gider kalemlerden birisini oluşturan ilâç, bugünkü hali ile halkın alım gücünü kat kat aşarken, zam alan ilâçlara ait yeni bir listenin daha dağıtımına başlanmıştır.

İlâç, kullanım ve değişim değerleri birbirinden çok farklı olan bir üründür. Halk sağlığı içinde giderek artan önemi; insanın yaşayabilmek, tedavi olabilmek için ilâca gereksinimi olması, «onsuz olunmaz» «yerine konulmaz» özelliği ilâcın kullanım değerinin yüksek olmasını beraberinde getirir.

İlâç, tüketicinin piyasada en az bilgi sahibi olduğu ve seçme hakkı olmadığı bir tüketim maddesidir. Kişi, hasta olarak, hekim, hastane, ilâç firması ve eczacı karşısında «mutlak bağımlı» durumdadır. Her birinin fiyatını verip sağlığını yeniden düzenlemek zorundadır.

İlâca olan tüketici talebindeki esneklik sıfırdır. Yani ilâç alanında arz - talep sisteminin önemli bir yeri bulunmamaktadır. Bu olayın fiyatlandırma yönünden üreticiye sağladığı avantaj, ilâç talebinin azalması söz konusu olamayacağından süreklilik taşır. İlâç fiyatlarında meydana gelen artış, ilâç istemini azaltmaz. Tüketicinin pahalı olduğunda almayıp tasarruf etme hakkı yoktur. Çünkü ilâçtan tasarruf, sağlıktan tasarruf anlamına gelir. :

«Tüm bu nedenlerden ötürü; «Onsuz olunmaz», toplumsal bir meta olan ilâç herhangi bir tüketim maddesi, herhangi bir ticari meta olarak değerlendirilmemeli; ilâç üretim sektörü de salt kâr gayesi güdülen bir sanayi olmamalıdır. İlâç, üretiminden tüketimine kadar olan her safhada en etkin kalite kontrol yöntemleri işleyişi gerçekleştirilmeli, ilâç fiyatları kontrol altında tutulmalıdır.»

İnsan sağlığı ve bozulan sağlığın ikamesinde bu denli önemli bir araç olan ilâç, ülkemiz koşullarında piyasada zor bulunan, sürekli zam alan ve halkın alım gücünü aşan bir üründür. Elindekini, avucundakini ilâca yatırmak zorunda kalan, reçetede yazılanlar yerine parası kadar ilâç alanların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Yaşanan durum böyleyken, 10 Ocak 1985 tarihinde yürürlüğe giren 1984 / 8845 sayılı bir Kararname ile ilâç fiyatlarına yeni bir uygulama getirilmiştir. S.S.Y.B.'nın, ilâç piyasasının önde gelenlerince de olumlu karşılanan ve ilâç fiyatlarının serbest bırakılması anlamına gelen bu Kararname ile bildirdiği görüşler şöyledir;

A) İLÂÇ SEKÖRÜNDE DAHA SERBEST BİR FİYAT SİSTEMİNE GEÇMENİN HEDEFLERİ :

- Aranılan her ilâcın piyasada bulunması,
- Firmalar arası rekabeti arttırma,
- İlâç sanayiinde yatırım hacmini arttırmak,
- Yeni ilâç çeşitlerini ve teknolojileri araştırma,
- Firmaların kalite kontrol sistemlerini geliştirme,
- İlâç sanayiini dışa açma.

B) DAHA SERBEST BİR FİYAT SİSTEMİNE GEÇMENİN ŞEKİL VE ŞARTLARI :

- Nazari maliyet yerine gerçek maliyetlerin esas alınması,
  - Fiyatlandırmada net kâr sistemi uygulama,
  - Maliyet artışlarının fiyatlara zamanında yansıtılabilmesi,
- İlâç işverenlerinin istekleri doğrultusunda gündeme getirilen bir dizi önlem ise şöyle sıralanabilir;

— Önce S.S.Y.B.'nın ilâç hammaddeleri dış alımındaki yetkisi kaldırıldı.

— Üreticilerin zam isteyebilmeleri için gerekli olan sınırlı maliyet artış oranı % 20'den % 10'a düşürüldü.

— S.S.Y.B.'nın «sürümü olan ilâçların kâr hadlerinde indirim yapma yetkisi elinden alındı.

— Son olarak, ilâç fiyatlarının serbest bırakılması anlamına gelen, ilâç imalatçılarının S.S.Y.B.'na bildirdikleri fiyatların 10 gün içinde reddedilmemesi halinde aynen yürürlüğe girmesi kabul edildi.

Gelelim olayın sonuçlarına, beklentilerin ne ölçüde gerçekleştiğine.

TEB bilgisayar kayıtları ve istatistiki değerlendirmelerine göre, 84/8845 sayılı Kararnameden bu yana, ilâç fiyatları ortalama % 150 artış göstermiştir. Ayrıca Uluslararası Pazar İstatistikleri IMS'nin belirlemeleri incelendiğinde Türkiye'deki pazar payı en yüksek ilâçlardaki fiyat artışlarının 5 ayda enflasyon oranını aştığı görülmektedir.

KİMYASAL EŞDEĞERİ OLAN LOKOMOTİF İLAÇLARLA İLGİLİ İSTATİSTİK BİLGİLER *

Ortalamaya katılan ilâç sayısı : 86

Fiyat artış ortalaması : % 84.4

Min artış % 0.0

Max artış % 291.8

Ortanca % 82.4

Fiyat artış oranı % 0 olanların toplam içindeki payı : % 4.6

Fiyat artış oranı % 1—25 » » » » : % 4.6

Fiyat artış oranı % 26—50 » » » » : % 13.9

Fiyat artış oranı % 51—75 » » » » : % 20.9

Fiyat artış oranı % 76—100 » » » » : % 19.7

Fiyat artış oranı % 101—125 » » » » : % 22.0

Fiyat artış oranı % 126—150 » » » » : % 6.9

Fiyat artış oranı % 151+ » » » » : % 6.9

* TEB. kayıtları ve istatistiki değerlendirmeleri

İlaçlara yapılan zamlar incelendiğinde ülkemizde en çok satan bazı ilâçlara % 50 - 125 oranında zam yapıldığı, bazılarında hiç zam yapılmadığı veya çok zam yapıldığı belirlenmektedir. En çok zam yapılan ilâçlar en çok satan, en az zam yapılan ilâçlar satışı en az olanlardır. Konu ülke mizdeki ilâç şirketlerinin yapısı incelendiğinde daha bir açıklığa kavuşacaktır. Ülkemizde özel sektörde üretim yapan 74 yerli ve 7 yabancı sermayeli 81 ilâç şirketi vardır. İstatiksel verilere göre 1984 yılı sonu ilâç satışları tutarı 140 - 145 mil-

yar TL. dolayındadır. Yani 1984 yılında 81 ilâç firması 140 - 145 milyar liralık ilâç satışı gerçekleştirmiştir. Bu görünüm ilk bakışta ilâç piyasasında kıyasıya bir rekabet sistemi olduğu izlenimini vermektedir.

Ülkemizde çeşitli farmasötik şekilleriyle birlikte sayısı 4000'e yaklaşan ilâcı üreten 7'si yabancı 81 ilâç şirketinden 15 tanesinin, toplam ilâç satışının % 78.69'una sahip olduğunu gözler önüne seren ilâç ve ilâç endüstrisi tarafından hazırlanan tablo incelendiğinde, edinilen izlenimin hiçte doğru olmadığı kolaylıkla anlaşılmaktadır.

Bu sonuçlar, tüm dünyada serbest rekabet çağının kapandığı gerçeği ile birlikte değerlendirildiğinde gerek dünyada, gerek yurdumuzda ilâç sanayinin bir tekelleşme içinde olduğunu, getirilen kararların hedeflenen amaçlarından biri olan firmalar arası rekabeti artırmanın hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır.

En çok zam yapılan ilâçların en çok satan ilâçlar olduğunu belirtmiştim. Bu en çok satan ilâçlar da haliyle toplam ilâç satışının % 78.69'una sahip olan ilâç şirketlerine aittir. İlk 15'e giren şirketler genellikle toplam satışlarının % 70'ini oluşturan 3-4 lokomotif ilâçla üretim yapmaktadırlar.

Üretimdeki payı en büyük yüksek talebi alan bu ilâçlara yapılan yüksek zamlar büyük kârlar sağladığından, çok az üretilen talebi olmayan ilâçlara çok az veya hiç zam yapmamak, hatta fiyat indirmek söz konusu şirketler için sorun teşkil etmez.

İlâç işverenleri ise yaptıkları zamlara gerekçe olarak hammadde fiyatlarını göstermekteler. İlâç maliyeti içerisinde hammadde payı farmasötik şekillere göre farklılık göstermekle birlikte, ortalama % 50 - 60 oranındadır. Ülkemizde ilâç endüstrisi özellikle hammadde açısından dışa bağımlı olup, ambalaj ve montaj sanayiine dayanmakta; üretimi yapılan 43 ilâç aktif maddesinin dışında piyasada var olan yaklaşık 1800 - 2000 ilâcın üretiminin yapılması için gerekli hammadde dışarıdan sağlanmaktadır. Oysa hammadde pazarında eşdeğer hammaddeler değişik fiyatlarla satılmakta olup; patent hakkı tanıyan ülkelerdeki üreticiler hammaddelerini, patent hakkı tanımayan ülke üreticilerinden çok daha yüksek fiyatlarla ihraç etmektedirler.

İlâç sanayimizde giderek piyasa denetimini ele geçiren yabancı ilâç şirketlerinin hammaddeyi, hepsi de çok uluslu ilâç tekeli olan ana şirketlerinden temin etmek isteyecekleri açıktır.

Yerli sermayeli ilâç şirketlerinin üretimi ise lisans anlaşmalarına dayandığından, lisans veren yabancı firma, tabii ki hammaddelerin kendisinden alınması hususunda şart koşacaktır.

İlâç fiyatlarının düşürülebilmesi için en önemli seçenek olan hammaddelerin daha ucuz kaynaklardan ithal edilmesi gerektiği gerçeği ortada iken, hammadde ithalinde daha önce var olan fiyat ve miktar denetimi kaldırılmış, hammadde ithali serbest bırakılmıştır. İlâç fiyatlarının serbest bırakılması tartışıla dursun, TL.'sının dolar karşısında sürekli değer kaybettiği bir ortamda, üretimdeki payı % 50 - 60 dolayında olan, bu hammaddelerin % 91'i dışardan getirilen ve yabancı şirketlerin en etkin durumda olduğu sanayilerimizin başında gelen ilâç sektöründe, ilâç hammaddeleri alımının serbest bırakılması zamları daha baştan kabullenmek demektir. Oysa fiyat denetimi kalkmadan önce bazı ulusal ilâç şirketleri örneğin Yurtoğlu şirketi ilâç hammaddelerini % 1200'lere varan oranlarda daha ucuza temin etmeyi başarabiliyordu.

Ancak fiyat denetimi kalktıktan sonra, denetim varken çok ucuza sağlanabilen ve halen uluslararası piyasada ucuza satılan bazı hammaddeler % 387'e ulaşan oranlarda daha pahalı satın alınmaya başlanmıştır. Bu çerçevede ilâçlara yapılan zamlardaki en önemli faktörün ilâç şirketlerinin özellikle hammadde açısından dışa bağımlı ve tekelci yapısı olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek.

Üzerinde durmak istediğim bir diğer konu da, 1972'den bu yana geçerli olan ilâç reklâmlarında kısıtlama getiren kararnamenin değiştirilip, reklâm harcamalarının ilâcın sınai harcamaları içerisinde sayılmasını kabul eden yeni bir kararnamenin çıkartılmasıdır.

Hepimizin bildiği gibi bu piyasada tüketiciye ilâcı tükettirenler hekim ve eczacılardır. Reklâm ise pazarlama ve tüketimi arttırmanın en önemli aracıdır. İlâç satışını arttırmanın en iyi yolunun hekim ve eczacılara yönelik reklâm olduğu çok iyi bilen ilâç şirketleri rekabeti fiyat yerine tanıtma alanına kaydırmışlardır. «Hekim ve eczacılara yönelik bol bol reklâm yap, kâr et, reklâm giderlerini maliyete ekle, piyasayı denetime al» sloganı ile yola çıkan ilâç şirketleri, olağanüstü kârlarını da kararnamede hedeflenen yüksek teknoloji ile üretim yapma, araştırma alanlarına değil de, pazarlama, tuvalet, inşaat malzemeleri gibi daha kârlı alanlara yatırmayı tercih etmektedirler.

İlâç fiyatlarının serbest bırakılmasında iddialardan biri de aranan her ilâcın piyasada bulunabileceği idi. Araştırma sonuçlarına

göre kararname yürürlüğe girdikten sonraki altı ay içinde şeker, kalp kanser v.b. önemli hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlardan 1021 kalem ilaç yok satılmıştır. Devletin mutlak sorumluluğunda olması gereken ilaç gibi bir alanda, halk sağlığını serbest piyasaya bırakmanın doğal sonuçları bütün bunlar. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere 300 işgünü için bir yılda 30 kez yeni fiyat isteyebilme hakkı veren bu kararname geniş kitlelerin yararına değildir. Sağlıklı yaşama ve sağlık hizmetlerinden yararlanma tüm bireyler için doğuştan kazanılmış bir haktır.

Anayasanın 56. maddesi, sağlığın bir kamu hizmet olarak devlet eliyle götürülmesi, geliştirilmesi ve düzenlenmesini belirlemiştir.

Son derece geniş bir konuyu kapsayacak alternatifler için şu anda söylenebilecek tek şey gerçek anlamda ilaç, ilaç aktif ve hammadde sanayinin kurulması, devletin bizzat üretime katılmasıdır.

Dileğim gelecek 14 Mayıs'lara ilaç ve eczacılık mesleğinin sorunlarının bir bir çözümlendiği ortamlarda ulaşmaktır. Teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Ecz. Filiz CİZRELİ

KAYNAKÇA : AEOB 6:2 30-35 - 1984 Ecz. Deniz Özgür

AEOB 7:4 Ecz. Kazım Süer

İlaç ve İlaç Endüstrisi 1984

TEB 21 Dönem Merkez Heyeti Çalışma Raporu